

GOMBOS Péter

Szent István Egyetem Kaposvári Campus
Magyar Nyelvi és Kultúratudományi
Tanszék

ORCID: 0000-0002-8172-0557

gombos.peter@ke.hu

**„Itt az a jó,
amit az emberből fölhoz”
Bartos Éva (szerk.):
A biblioterápia közelről
recenzió**

Kulcsszavak: biblioterápia, irodalomterápia, Bartos Éva, fejlesztő biblioterápia

Nehéz lenne meghatározni, hol is tart ma Magyarországon a biblioterápia. Ha azt nézzük, hogy idestova fél évszázada van jelen hazánkban, akkor mondhatjuk azt, hogy akár gyakrabban is találkozhatnánk a fogalommal, jó lenne, ha az átlagember számára sem valami megfoghatatlan dolgot jelölne a terminus. Ha azt nézzük, hogy ötven év egy tudományterület életében nem sok, akkor elégedetten állapíthatjuk meg, hogy hazánkban a témának nemcsak elismert szakemberei vannak, de van „gyűjtőhelye”, szakmai fóruma a biblioterapeutáknak (a Magyar Biblioterápiás Társaságot 2015-ben jegyezték be), s nem utolsósorban jól megtervezett, megszervezett képzések biztosítják az utánpótlást. S még egy fontos adat: az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum adatbázisa szerint 82 szakirodalmi forrás jelent meg eddig a témában magyarul. Ez nem tűnik kevésnek, ámbar például a meseterápia 90, a drámapedagógia pedig több mint 1000 tétellel van jelen ugyanezen a listán.

Mindezeket figyelembe véve talán nem túlzás azt állítani, hogy az első, valószínűleg a legnehezebb lépéseket megtették az alapítók, de sok-sok munka vár még azokra, akik népszerűsíteni szeretnék ezt a területet. Szakkönyvek, szöveggyűjtemények tucatjai kellene, hogy megjelenjenek a következő években, s legalább a szinten tartást meg kell célozni a képzőhelyeknek – a minőséget és a mennyiséget tekintve egyaránt.

A Pont Kiadó A biblioterápia közelről – „A szentendrei modell” című kötete részben a téma szak- és módszertani könyveinek számát bővíti, ugyanakkor – lassan ötven év elteltével ez érthető – egyfajta visszatekintést, összegzést is ad az eddig elvégzett munkát illetően. Annak számára, aki a magyar biblioterápia történetével foglalkozik majd a jövőben, ez bizonyosan megkerülhetetlen alapmű lesz.

Miközben határozott állítást tettem, teszek a kötet jelentőségét illetően, szólnom kell a hiányérzetről is, több területen is volt bennem ilyen a könyv olvasása közben, után.

1. Egy ilyen jellegű kötetnek már rég meg kellett volna jelennie. Ez persze nem róható fel sem a témát régóta támogató Pont Kiadónak, sem a szerzőknek. A könyvkiadásban járatos emberek tudják, hogy egy hasonló „projekt” nem tud sikeres lenni „csak” az eladott példányokkal, pályázati forrás(ok) nélkül szinte vakmerőség szakkönyv kiadásába fogni. Hogy ennek most jött el az ideje, nem a biblioterápia művelőinek kritikája...

2. A könyv sok szempontból nagyon vegyes összeállítás. Bár jól kitalált íve van – a biblioterápia magyar „anyukájával”, Bartos Évával készített interjútól az alapítók visszaemlékezésén át a tanítványok módszertani írásaiig –, mégsem biztos, hogy ugyanazon könyvben kell, hogy szerepeljen a történet, a képzés(ek) leírása és a módszertani ajánlások, ötletek. Különösen az utóbbiak érnének meg külön, önálló gyűjteményt. A magyarázat persze nyilvánvaló: amikor végre van lehetőség a megjelenésre, akkor minél több minden legyen ott az anyagban, ki tudja, mikor jöhet a következő kiadvány a témában...

3. Különösen a könyv első felében sok az ismétlődés. Az, hogy a történet „főszereplői” ugyanúgy, ugyanarra emlékeznek, nem csupán jó, de érthető is, ám egy szigorú szerkesztő megkritikálhatta volna az újra és újra megjelenő azonos információkat. Nem nagy probléma ez, de az összképen javítana ez a megoldás. (Itt kell megjegyezni: ugyancsak jót tett volna a szövegnek egy korrektor.)

4. A módszertani ajánlások, ötletek, élménybeszámolók nagyon személyesek és hitelesek, de stílusuk, célkitűzésük és minőségük is különböző. Némely szerző komoly jegyzetapparátussal dolgozott, mások egyáltalán nem használtak forrásmegjelölést. (Ráadásul az irodalmak leírása formailag sem egységes.) Van olyan fejezet (például B. Tóth Erika vagy Szabóné Eszes Erzsébet írása), amely alapján könnyedén megtervezhetünk egy foglalkozást, minden hasznos információt megadtak ehhez a szerzők. Másutt ugyanez elnagyoltan jelenik meg. De a feldolgozást, mélyülést segítő feladatoknál, kérdéseknél is ezt tapasztalhatjuk. Hallatlanul ötletes, kreatív lehetőségek mellett eldöntendő vagy éppen túl direkt, a rossz irodalomórák emlékét megidéző kérdések is olvashatók.

E hiányok azonban nem sokat vesznek el a kötet jelentőségéből, mert ezek mellett olyan erényeket csillogtat, amelyek valóban megkerülhetetlenné teszik a kiadványt.

Számomra az egyik legnagyobb pozitívuma a könyvnek, hogy az írásokból látszik: a szerzőik helyén kezelik a biblioterápiát. Horváth Judittól már a könyv első felében olvashatjuk:

„...a riasztó (mert olykor még mindig riasztó) »terápia« szó zavart, amely azt sugallja (-hatja) hogy itt egy félelmetes és sötét birodalom kapuján kell belépni, ahol számtalan veszély fenyeget. Éppen ezért az volt, és ma is az a célunk, hogy e szót a segítség, kísérés értelmében használjuk, szelídítsük meg, miközben igyekszünk meggyőzni a hozzánk jövő szakembereket arról, hogy aki jó segítő (mert a mindennapi munkájában is az), már valahol terapeuta. Ugyanis számos olyan kompetenciával rendelkezik, amelyet nap, mint nap mozgásban tart, megújít, dúsít, vagyis attitűdjében, módszereiben munkája igencsak hasonlít a pszichológuséhoz. A különbség annyi, hogy a könyvtáros, a biblioterapeuta elvben »sine morbo« résztvevőkkel dolgozik, és egyfajta prevenció, megelőző munkát végez, míg a pszichológus, pszichiáter a gyógyítás bonyolultabb feladatára vállalkozik.” (20. oldal).

Miközben a 21. század tele van ön- és társgyógyító emberekkel, de legalábbis olyanokkal, akik erre ösztönöznek minket, a biblioterápia közletről józanságot és bölcsességet mutat e téren is. Ráadásul nemcsak az alapítóknál, de a tanítványoknál is ezt érezzük. Ezt erősíti meg az is, hogy az írások elsősorban a fejlesztő-megelőző biblioterápiáról szólnak, hiszen a szerzők ezen a területen szereztek jártasságot. (Mindeközben természetesen nem felejtik el megemlíteni Hász Erzsébet nevét, aki a klinikai terület talán legismertebb hazai képviselője.) A publikációk írói nem törnek sem pszichiáteri, sem orvosi babérokra. Az ugyanakkor kicsit megmosolyogtató, hogy az irodalomtanári szereptől is elzárkózást látunk. Kuntler Edit írja: „Ez nem irodalomóra. Itt nincs előre gyártott válasz, hogy miért írta az író, amit írt. Itt nincs jó vagy rossz felelet. Itt az a jó, amit az emberből fölhoz.” (84. oldal) Ami engem illet, azonnal elfogadnám, hogy az irodalomórák szemlélete a fent említettekhez igazodjon, sőt, ezt tartanám természetesnek. Az írói szándékot

firtató magyartanárok éppen hogy nagyon rossz helyen keresgélnek, ha erre építik fel a tanórákat.

Bár jómagam korábban is foglalkoztam már biblioterápiával, akadt olyan információ olvasás közben, amely számomra újdonságot, meglepetést vagy éppen egyfajta „megvilágosodást” hozott. Miközben nálunk, Kaposváron az egyetemi képzés végét jelentő záróvizsgákon gyakran egy bizottságban szerepelnek a drámapedagógiás és a biblioterápiás szakirányú továbbképzésen végzett hallgatók, s számomra mindig is egyfajta természetes kapcsolat volt a két terület között, ezzel kapcsolatban most komoly megerősítéseket kaptam. S nemcsak Fekete Katától, aki Mezei Éva tanítványaként mindig is szívesen élt drámás eszközökkel, s ezúttal is írt erről. A módszertani fejezetekben is rendre előjönnek drámajátékok, -konvenciók, amelyeket érezhetően tudatosan használtak, használnak a terapeuták.

Fentebb említettem már, hogy a módszertani rész külön kötetbe is kerülhetett volna – több okból is. Egyrészt természetesen más jellegű e szakasz, mint a történetiséget elbeszélő írások, másrészt pedig biztos vagyok benne, hogy sokaknak jelentene ez hasznos segítséget, főleg, ha már címében is sugallná, hogy biblioterápiás foglalkozások tervezőinek, vezetőinek adhat támpontokat. Nem csupán a módszertani ötletek hasznosak e fejezetekben, de nagyon fontosak a szervezési problémák, helyzetek leírásai is. Ahogy önmagában az a tény is, hogy valaki alkoholbetegek vagy épp idősek körében tart rendszeresen könyves, irodalmas foglalkozásokat. De segítség lehet a szövegválasztás leírása is, természetesen ösztönösen megkeressük azokat a számunkra addig ismeretlen műveket, amelyeket a leírások alapján sikerrel használtak különböző csoportokban a szerzők. (Nem mellesleg: efféle frissülő szöveggyűjtemény legalább tízévente megjelenhetne, mondjuk, korosztályos bontással.)

Mindent egybevetve nehéz lenne megtalálni azt a kört, akinek ne lenne érdekes A biblioterápia közelről. Akit érdekel a téma, annak szakmai elmélyülést, akit nem, annak jó ismerkedési lehetőséget adhat. De személy szerint én mégsem ezt tartom a könyv legnagyobb varázsának. Inkább azt, hogy az első fejezetek után teljesen egyértelművé vált számomra, miért tudott „modellé” válni egy kezdeményezés, s az is, hogyan tudott szinte magától értetődően meggyökeresedni a biblioterápia Magyarországon. Nem bonyolult dolog, ehhez „mindössze” elkötelezett, elhivatott, jó (szak)emberekre van szükség az adott területen. Márpedig Bartos Éva, Horváth Judit, Magyarné Fekete Katalin (a kezdeteknél Boldizsár Ildikóval kiegészülve) kezében jó helyre került a szervezés, az irányítás, az alapok lerakásának feladata. S talán mindennél többet elmond a munkájukról, hogy miközben még meg sem kapták az őket megillető elismerést a tevékenységükért, már a tanítványok munkáját, érvényesülését, publikálását segítik. Ahogy az egy segítő szakma képviselőihez illik.

Bartos Éva (szerk.): A biblioterápia közelről : „A szentendrei modell”. Bp.: Pont Kiadó, 2020. 147 p.

Keywords: Bibliotherapy, Literature Therapy, Éva Bartos, Developmental Bibliotherapy